

Изјава Глобалне психолошке алијансе о улози психолога у међународним ванредним ситуацијама

Следећа изјава, коју је првобитно објавила Америчка психолошка асоцијација (АПА) 5. јуна 2008. и ревидирана од стране Глобалне психолошке алијансе (ГПА) 31. марта 2022., има за циљ да усмери психологе на делотворан допринос као одговор како на природне тако и катастрофе изазване људским фактором.

ГПА и АПА потврђују Смернице Интерагенцијског комитета о менталном здрављу и психосоцијалној подршци у хитним ситуацијама (2007). [Inter-Agency Standing Committee \(IASC\) Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings \(2007\)](#) . Сврха Смерница IASC –а је да омогући планирање и координацију минималних (суштинских, високоприоритетних одговора који се морају хитно применити) мултисекторских хуманитарних одговора ради заштите и побољшања менталног здравља и психосоцијалног благостања људи усред ванредних ситуација. Смернице IASC -а су написане за земље са ниским и средњим приходима, иако се општи оквир примењује и на ванредне ситуације великих размера у земљама са високим дохотком. Психолози који су обучени за реаговање у ванредним ситуацијама изазваним људским или природним фактором треба да буду повезани са званичним хуманитарним организацијама овлашћеним за ангажовање професионалаца који су упознати са IASC смерницама.

Смернице IASC наглашавају да:

- Сваки потенцијални неговатељ у међународној заједници – укључујући психологе – треба да ради преко успостављене хуманитарне организације која делује на локацији катастрофе уместо самосталног ангажовања.

- Примери хуманитарних организација укључују:

- Агенције УН као што су Дечји фонд Уједињених нација (УНИЦЕФ) [United Nations Children's Fund](#) и Агенција Уједињених нација за избеглице (УНХЦР) [United Nations Refugee Agency](#)
- Међународне невладине организације, као што су Међународни Црвени крст и Међународни покрет Црвеног полумесеца [International Red Cross and the International Red Crescent Movement](#), Међународни медицински корпус [International Medical Corps](#) и Лекари без граница [Doctors without Borders](#)
- Добронамерни страни стручњаци за ментално здравље – укључујући психологе – који нису повезани са хуманитарном организацијом, не би требало су да путују у регионе погођене катастрофом осим ако не испуњавају следеће критеријуме:

- Раније су радили у ванредним ситуацијама сличним оним у којима се сами распоређују (тј., оружани сукоби и ванредне ситуације у случају природних катастрофа захтевају различите вештине и не могу се сматрати синонимним ванредним ситуацијама; свака захтева посебну обуку);
- Раније су радили ван свог социо-културног окружења и разумеју културу и језик људи којима ће помагати;
- Поседују основну компетенцију у интервенцијама обухваћеним IASC Смерницама [IASC Guidelines](#);
- Они познају или принципе јавног здравља или психологију заједнице;
- Имају писани позив од земље у којој се ванредна ситуација догодила/у којој се дешава или писани позив признате међународне организације са овлашћењем да пружа услуге на локацији ванредне ситуације;
- позвани се да раде као део организације која је посвећена одржавању заједнице у зони за ванредне ситуације;
- Они не фокусирају свој рад на имплементацију интервенција (тј. клинички рад) већ „пружају подршку програмима на општем нивоу, укључујући пренос вештина локалном особљу, тако да интервенције и подршку спроводи локално особље“ (IASC , 2007, стр. 74-75).

Имајући у виду смернице IASC о менталном здрављу и психосоцијалној подршци у хитним ситуацијама [IASC guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings](#) и етичку обавезу да се ради у оквиру својих граница надлежности (видети [IUPsyS Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists, Principle 2](#)), препоручује се да психолози изван региона за хитне случајеве не пружају директне услуге у страним земљама заједницама погођеним катастрофама.

Ако су горе наведени критеријуми испуњени, психолог може добити изузетак од општег правила. Психолози који желе да пружају хуманитарну помоћ након људским фактором изазваних или природних катастрофа охрабрују се да траже опције које посебно одговарају потребама које хуманитарне организације имају на лицу места.

Тамо где су психолози позвани да дају допринос, препоручује се да се обезбеди подршка за имплементацију модела одрживе психосоцијалне интервенције где психолог волонтер пружа консултације и/или обуку локалних тренера.

Приликом пружања консултација, обуке тренера и/или ресурса о процесима опоравка за популацију погођену ванредним ситуацијама, важно је да психолози препознају широке културалне као и разлике у погледу на свет између својих земаља, култура, искустава и

контекста у ком се налази погођено становништво. Психолози који раде на подршци становништву у подручјима погођеним ванредним ситуацијама морају бити веома опрезни и заузети мултикултуралну перспективу у давању препорука. На пример, начини на које људи доживљавају и изражавају дистрес после трауматских догађаја нису исти широм света. Штавише, начини за ублажавање дистреса на начин који се сматра прикладним и корисним су такође различити.

Широки психосоцијални одговор на опоравак захтева разумевање и консултације са локалном заједницом и лидерима менталног здравља, као и са самим погођеним групама и појединцима. Пуки превод образовних концепата (тј. доминантних на Западу или на други начин културолошки уграђених) и материјала није адекватан. Наметање дијагностичких категорија и третманских приступа без базирања на подацима о специфичној популацији може бити штетно за оне којима треба да се помогне.

Истраживачи такође треба да буду свесни обавезе заштите људи као субјеката у међународним истраживањима у хитним ситуацијама. Ово укључује релевантне етичке кодексе и смернице за заштиту људи као субјеката (Препоруке IASC за провођење етичког менталног здравља и психосоцијалних истраживања у хитним ситуацијама, 2014 - [IASC Recommendations for Conducting Ethical Mental Health and Psychosocial Research in Emergency Settings](#), 2014).

Улоге психолога на међународном нивоу

- Обезбедити ресурсе информација, консултације и/или обуку тренера
- Психолози са искуством у менталном здрављу у катастрофама и/или јавном здрављу могу понудити да поделе одговарајуће ресурсе за прилагођавање/превођење, консултују се са признатим хуманитарним организацијама и/или понуде обуку међународним колегама како би сами могли да обуче локалне стручњаке.
- Ово се најбоље постиже радом са успостављеним организацијама, као што су национална психолошка асоцијација или регионалне мултилатералне организације и невладине организације (на пример, Међународна федерација друштава Црвеног крста и Црвеног полумесеца). Уколико преко ових организација дође апел за помоћ од психолога, много је вероватније да је то координирано са неопходним агенцијама и уграђено у инфраструктуру за помоћ.
- Развити сарадничке истраживачке односе са психолозима у погођеном региону(има)

- Сараднички истраживачки односи могу помоћи локалним стручњацима за ментално здравље у проучавању психолошких аспеката ванредне ситуације, постављајући темеље за још ефикаснији одговор у будућности.

- Ефикасна процена психолошких потреба и ресурса и евалуација интервенција у оквиру конкретних контекста су области од посебног значаја.

Улоге психолога у њиховим матичним земљама

- Подржите људе директно погођене ванредном ситуацијом

- Психолози могу тражити могућности у својим локалним заједницама да пруже помоћ људима који су директно погођени човеком изазваном или природном катастрофом.

- Ово може укључивати људе из погођеног подручја и оне чији су најмилији погођени.

- Такође може укључити међународне хуманитарне раднике који су се вратили кући.

- Прогласити међународне смернице и стандарде

- Психолози се могу информисати о међународним психосоцијалним интервенцијама и могу читати и ширити информације о међународним смерницама и стандардима. Ово може помоћи да се обезбеди уредан и истински користан одговор.

- Промовисати разумевање културолошких разлика у одговорима на трауматске догађаје, делотворне интервенције и стратегије за психолошку подршку

- Трауматски стрес, трауматске реакције на стрес и одговарајуће интервенције за опоравак од трауме дубоко су уграђени у нечију културу. Међународни одговор никада не може бити ствар једноставног превођења и примене модела или стратегија из других земаља. Све интервенције морају бити засноване на консултацијама са локалним заједницама и локалном експертизом и морају бити изграђене на моделу трајне интеракције.

- Психолози морају да се информишу о културним, духовним, језичким и националним разликама, о политичким и друштвеним условима који чине шири контекст ситуације преживелих, о локалном пружању неге и локалним одговорима погођене популације, и да уграде ове информације у њихову обуку и консултације.

- Припремите се за будућност

Позивамо психологе који желе да помогну у хитним ситуацијама да се припреме одмах тако што ће проћи обуку о менталном здрављу у катастрофама. Дугорочни захтеви за људима који су обучени за консултације и обуку у областима погођеним катастрофама ће се вероватно наставити годинама које долазе.

Потенцијал да нанесе штету

Од виталног је значаја да психолог своју помоћ у хитним случајевима ограничи на свој обим стручности. У супротном може доћи до повреде пацијента, што представља кршење етике. Одговорност психолога да препозна границе праксе је посебно велика када ради са људима који доживљавају тешка стања, као што су траума или посттрауматски стресни поремећај (ПТСП). Изражавање симптома варира у зависности од социокултурног контекста, као и ефикасне интервенције. Неуспех да се правилно реагује на ове услове или покушаји пружања услуга које нису културолошки прикладне могу довести до погоршања менталног здравља и озбиљнијих реакција. (Види: [Guidelines for International Training in MHPSS Interventions](#)).